

Všetci spáť k Lewisovi Carrollovi

Logik, poét a fotograf, Lewis Carroll kreslil tiež obrázky štýlom, ktorý mnohí nedokázali asimilovať tak rýchlo ako deti v súlade s myšlienkou, že Alice v ríši divov by mala byť pokladaná za "knihu pre deti napísanú dieťaťom". Ale pri ich štúdiu zblízka, tridsaťdeväť ilustrátorov rukopisu, ktorý autor venoval svojej inšpirátorky Alici Lidellovej na Vianoce 1864, sú menej spontánni než inšpirovaní v tom období slávnymi grafickými dielami Švajčiara Rodolpha Toppfera (Príbeh pána Kryptograma, 1845) alebo jeho tajne žiarlivého spoluobčana Edwarda Leara (ktorý inauguroval svoju sériu Books of Nonsense v roku 1846). Jeho "kreslenie ceruzkou", ktoré vzišlo z bezuzdnej fantázie, "tolko hnevliwego a nezmyselného pohľadania /výzva/, expanzívneho a nečakaného, v protiklade k váhe a vkusu" (Patrick Roegiers) vyjadruje určite výlučne osobný psychoanalytický rozmer: neustály prechod od obezity k štíhlosti vo všetkých formách odkazuje pravdepodobne k potláčanému obrazu matky poznačenej jedenástimi po sebe nasledujúcimi pôrodmi. Čo sa týka nevyspytateľného smútku v pohľade hrdinky a zjavného nedostatku výrazu v jej tvári, niet pochyb, že evokuje fotoportréty malých dievčatiek (Alice Liddell a koľkých ďalších) unavených dlhými prestávkami, približne až dvadsaťminútovými.

Lewis Carroll dobrovoľne vytvára pocit závrate, nerovnováhy, všeobecnej rozkolísanosti. Snaží sa znázorniť nemožné, zatiaľ čo odborník John Tenniel bude gumovať nepravidelnosti, snažiť sa o realizmus, odmietat sen, nadšenie, nepoddajnosť. Tenniel, ktorý urobí z Alice praváčku (zatiaľ čo ona je ľaváčka ako ten, ktorý ju vytvoril: "Alice, to som ja" to nie je vtip a la Flaubert), sa namáhavo snaží dať výzdobu tam, kde Carroll výlučne popisuje osoby za určitej situácie, bez perspektívy a hĺbky. Tenniel ozvučí dokonca aj pletky tam, kde u Carrolla vidíme onemenie hrôzou (cfr. guľaté oči, vynechané uši), čím zmierni akciu na pitoresknú. Obrazy Alice podľa Lewisa Carrolla vyjadrovali spôsob, akým chcel, aby prijímali jeho knihu: ako radikálne znázornenie imaginárna a absurdnosti. Tenniel znásobil znaky inverzie a potlačeného času, čím odmietol dvojznačnosť, neurčitost, paradox, jeho osoby sú sociálne identifikovateľné, dal im konvenčnú psychologickú šírku... stručne, pripravil pôdu pre Walta Disneya.

Carroll nie je z tých, ktorí by nechali na pokoji svojich prvých ilustrátorov (John Tenniel za obidve Alice, Henry Holiday za Poľovačku na Snarka, Harry Furniss za Sylviu a Bruna). Bez vytáčok hovorí, čo nechce pod žiadnou zámienkou. A preto ani reči o znázornení Snarka-Boojuma, pretože ten musí zostať neopísateľný. Harry Furniss bude môcť vyhlásiť, že zo všetkých veľkých spisovateľov, pre ktorých pracoval, "Lewis Carroll bol jediný, ktorý sa snažil pochopiť, čo robili ilustrátori z jeho diel". Tento autor sa hádal so svojim vydavateľom o všetkom: o prednej strane, o hrúbke papiera, o formáte, o väzbe, o kvalite tlače...ba dokonca vymyslel aj košieľku, ktorá obaluje obrázkové vydania!

Ale zrada ho unáša! V roku 1890 Gertrude Thomson, ktorý realizuje po prvýkrát Alicu v ríši divov farebne, jej určil blond vlasy, žlté šaty a modré pančuchy. V roku 1896 Blanche McManus ponúka buclatú šibalku, zamotanú vo svojich krinolínach: presne to, z čoho má Lewis Carroll hrôzu! Po smrti spisovateľa v roku 1898, ilustrátori so súhlasom vydavateľov oddramatizujú Alicu, zbavia ju jej zvláštnosti, stanovujú ju podľa módných vln. Dielo je Art Nouveau keď v roku 1907 Arthur Rackham spracúva každú predstavu ako obraz a z hrdinky urobil dospievajúce dievča (skutočná Alica má 7 až 10 rokov) v súlade s rozprávkovými bytosťami. Dielo je Art Déco v roku 1935 pod štetcom francúzskeho akvarelistu Adolpha Pécouda: elegantná, dobre vychovaná (šibalstvo uzavreté v úzkych hraniciach buržoáznej slušnosti) so žiarivosťou požičanou od impresionistov pre vidiecke scény. V roku 1954 sa pointilistickým spracovaním Mervyn Peake z Alice stáva akási Nathalie Woodová, žena-dieťa, ktorá kráľuje nad darebákmi z Nadšenia zo života (Fureur de vivre)...

Bolo treba čakať na roky 1967 a 1972, kedy sa prejavil najautentickejší carrolliánsky ilustrátor Alice: Ralph Steadman najskôr vrátil skutočnú tvár bielemu jazdcovi, ktorú v Obrátenej strane zrkadla ukradol Tenniel a predovšetkým bez toho, aby ublížil pôvodnému charakteru viktoriánskej baby, dokázal ako nikto iný aktualizovať jej príbeh, dostať ju naživo do nášho ultranásilného sveta, kde deti presedia väčšinu svojho času pri televízore. Táto obrovská záťaž bola pre dlhé roky tým najlepším, čo sa urobilo ohľadne Aliciných ciest... samozrejme s výnimkou diela Nicole Claveloux, ktorá v roku 1974 veľkolepo využila anamorfózy a iné kinetické efekty, aby zviazala asociácie žartovných myšlienok: tak vznikol uctievaný pamätník, ktorý prekonal všetky kliše a vytrval celé štvrtstoročie bez toho, aby stratil čo i len gram svojej aktuálnosti!

Geniálnosť Nicole Claveloux spočívala v tom, že interpretovala Lewisa Carrolla doslovne. Tento návrat k pôvodnému duchu prostredníctvom vizuálnej komunikácie, ktorú začal okolo roku 1954 americký ilustrátor Milton Glaser, nájdeme aj vo väčšine obrazov vytvorených šesťdesiatimi ilustrátormi z frankofónneho Belgicka špeciálne pre túto výstavu Hold Lewisovi Carrollovi. Poznali sme aj predchádzajúce menej šťastné, kde si umelci, nepoznajúci texty Carrolla a Nabokova, pomylili Alicu a Lolitu a brali to ako možnosť vystavovať svoje prehnité vidiny. Tu nenájdeme žiadnu pedofilnu estetiku banalizovanú súpermi Davida Hamiltona alebo istou katodickou publicitou, je tu poznať snahu zobrazit' svet Lewisa Carrolla a otvoriť nové cesty modernému čítaniu. Nech kapitola "Čaj u bláznov", ktorá sa zdá ako Posledná večera, kde Hitler ako kráľ vykladá karty, dokazuje, že Steadmanova lekcija bola prijatá. Rovnako ako lekcija Lewisa Carrolla, ak si zväžeme preferencie venované kresbe - karikatúre, grafickým slovným hračkám - maliarstvu - pokiaľ je to, čo sa približuje k maliarstvu, vždy odôvodnené (nikdy sa nejedná o samospokojovanie sa), uvážení výber techniky ideálnej pre znázornenie určitej atmosféry (napríklad salón Lewisa Carrolla). Všetci si právom zaslúžia úsmev Cheshirevej mačky, of course!

Daniel Fano

Riaditeľ Alicinej knižnice

Táto edícia kvadrienále ilustrátorov kníh pre mládež nás opätovne požíva objavovať kvalitu a rôznorodosť tohto grafického umenia, ktoré zaznamenáva vo Francúzskom spoločenstve v Belgicku neustále rastúci rozkvet.

Odbor kultúry Namurskej provincie si bol vedomý rozhodujúceho miesta, ktoré má obraz pri chápaní textu a aby splnil svoju prvoradú úlohu v obrazovej výchove, spustil v roku 1984 túto mimoriadne originálnu iniciatívu.

Napíňa týmto strojaký cieľ.

Na jednej strane ponúka verejnosti jedinečnú príležitosť lepšie vnímať dôležitosť ilustrácie v literatúre určenej pre mládež a obzvlášť podčiarkuje vysokú úroveň umeleckého obsahu, výtvarného jazyka.

Na druhej strane poskytuje reprezentatívnu panorámu pevných hodnôt v tejto oblasti a umožňuje tiež novým talentom "bez vydavateľov", aby sa stali známymi.

V tomto roku je to prípad dvanástich z päťdesiatich piatich vystavovateľov, ktorí predstavujú dosiaľ nevydané originálne ilustrácie.

A napokon, Odbor kultúry Namurskej provincie vďaka pomoci Generálneho komisariátu pre zahraničné vzťahy zabezpečuje účinnú propagáciu v zahraničí. V tejto súvislosti pripomínam, že predchádzajúce edície sa stretli s veľkým úspechom pri ich šírení v Boloni, Hamburgu, Montreuil, Paríži a na iných prestížnych podujatiach pre literatúru pre mládež.

V roku 1998 sa organizátori kvadrienále rozhodli vzdať úctu Lewisovi Carrollovi, ktorého sté výročie úmrtia si pripomíname a ktorý celkom iste ovplyvnil rozličné prúdy modernej literatúry ako je surrealizmus.

Umelci boli prizvaní, aby vytvorili originálne dielo v rámci kontextu výstavy.

Rôznorodosť diel inšpirovaných svetom Lewisa Carrola, ktorý spája formálnu logiku s nadšením pre imaginárno, predstavuje veľmi jednoznačný výsledok, ktorý vás požívam si prezrieť na prestížnom mieste v Dome kultúry Namurskej provincie.

Pripomínam, že kvadrienále sa organizuje za podpory Ministerstva kultúry a sociálnych vecí a zrodilo sa vďaka úzkej spolupráci jednotlivých súčastí Odboru kultúry Namurskej provincie: Knižnice a jej sekcie pre "mládež", ktorá sa za posledné roky obzvlášť rozvíja a Úseku pre výtvarné umenie, ktorého aktivity sú zamerané okrem iných kritérií na prehlbovanie vzťahu k súčasnému umeniu.

Táto štvrtá edícia, ktorá je účinným odrazovým mostíkom pre mladých valónskych a bruselských tvorcov, nám tak ako to bolo v minulosti, odkryje nové talenty, ktoré verejnosť a vydavatelia určite ocenia.

Guy Milcamps
Stály poslanec